Itä-Uudenmaan oikeusaputoimisto

Vernissakatu 4
01300 VANTAA

Lausunto

22.9.2025

Eduskunta / lakivaliokunta

00102 EDUSKUNTA

Oikeuspalveluviraston kirjallinen asiantuntijalausunto koskien Valtioneuvoston selontekoa sisäisestä turvallisuudesta VNS 6 / 2025

1. Johdanto

Ei lausuttavaa

2. Sisäinen turvallisuus muuttuvassa toimintaympäristössä

Oikeusavussa nuorten vakavien väkivaltarikosten lisääntyminen ei ole toistaiseksi näkynyt. Sen sijaan huumeiden käytön lisääntyminen näkyy rikosjutuissa, mm. omaisuus- ja väkivaltarikoksissa.

Haluamme kiinnittää huomionne lähisuhdeväkivaltaan ilmiönä. Lähisuhdeväkivalta nousee esille oikeusaputoimistoissa käsiteltäessä avioero-, ositus- ja lapsiasioita ja hyvin harvoissa tapauksissa lähisuhdeväkivalta on tullut viranomaisten tietoon. Vuoden 2025 alusta alkaen voimaan tulleen lainsäädännön mukaan lähisuhdeväkivaltaa ei joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta enää sovitella. Uudistuksen jälkeen viranomaisten tietoon tulevat lähisuhdeväkivaltarikokset päätynevät enenevässä määrin oikeuden käsiteltäväksi. Todistelun esittäminen lähisuhdeväkivaltaa koskevissa jutuissa on vaikeaa ja jo nyt on tullut näkyviin, että oikeudessa lähisuhdeväkivallan uhrit eivät ole halukkaita todistamaan ja voivat lainsäädännön heille antaman oikeutuksen turvin kieltäytyä todistamasta. Todistamisen haluttomuuteen voi osaltaan vaikuttaa myös se, että mahdollinen sakkorangaistus yhteiselämän jatkuessa vaikeuttaa myös uhrin toimeentuloa. Onko vaarana siten jatkossa, että lähisuhdeväkivalta ja mm. suomalaiseenkin kulttuuriin kuuluva kunniaväkivalta pidetään entistäkin enemmän salassa kodin seinien sisäpuolella? Lähisuhdeväkivaltaan ilmiönä tulee puuttua entistä enemmän kulttuuriin vaikuttamisella, tiedottamisella, kouluttamisella ja esimerkiksi koulujen, neuvoloiden ja lastensuojelun kanssa yhteistyötä tekemällä.

Käräjäoikeuden käsittelyaikojen venyminen vähentää selkeästi luottamusta viranomaisiin. Vähäisenä seurauksena ei myöskään tule pitää käsittelyajan venymisen rikoksen uhrille tai riidan osapuolelle aiheuttamaa henkistä kärsimystä. Rikostutkintaan, syytteen nostamiseen ja käräjäoikeuskäsittelyyn kuluva aika tulee saada lyhyemmiksi.

Turvapaikka-asioiden pitkät käsittelyajat vaarantavat kansainvälistä suojelua hakeneiden henkilöiden oikeusturvaa. Tällä hetkellä hakijat odottavat jopa kaksi vuotta ensimmäiseen turvapaikkapuhutteluun pääsyä, mikä on täysin kohtuutonta niin yksilön kuin yhteiskunnankin etua ajatellen. Pitkät käsittelyajat aiheuttavat mm. mielenterveydellisiä ongelmia, epäluottamusta Suomen viranomaisia kohtaan ja passivoivat hakijoita. Oikeusvaltiona meidän tulee pystyä parempaan. Turvapaikka-asioiden tutkintaa tulee nopeuttaa. Mahdollinen käännyttäminen tulee toteuttaa ripeästi ja Suomeen jäävien kotouttaminen puolestaan tulee saada käyntiin viivytyksettä.

3. Sisäisen turvallisuuden painopisteet ja tavoitteet

3.1. Vakava nuoriso- ja jengirikollisuus eivät saa kasvusijaa suomalaisessa yhteiskunnassa

Nuorten väkivaltarikosten lisääntyminen ei ole vielä näkynyt oikeusaputoimistossa. Sen sijaan huumeiden käytön lisääntyminen näkyy jossain määrin esim. omaisuus- ja väkivaltarikosjutuissa ja varsinkin isoimmissa kaupungeissa.

Nöyryyttämiseen tähtäävät rikokset näkyvät oikeusaputoimistoissa jonkin verran, esimerkiksi jutuissa, joissa uhrista on laitettu nöyryyttävää materiaalia sosiaaliseen mediaan. Nöyryytystä tavalla tai toisella sisältävät teot ovat uhrille henkisesti äärimmäisen raskaita ja juttujen käsittelyajan venyminen tekee uhrille erityistä vahinkoa.

3.2. Järjestäytyneen ja vakavan rikollisuuden torjuntaan on panostettava oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi

Järjestäytynyt rikollisuus näkyy oikeusaputoimistoissa lähinnä ihmiskaupan ja laittoman maahantulon järjestämisrikosten osalta.

Oikeuspalveluvirasto on aktiivisesti kouluttanut oikeusavustajia tunnistamaan ihmiskaupan uhrit ja saattamaan heidät ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän piiriin. Olisi tärkeää, että tietoisuutta ihmiskaupasta jaettaisiin entistä enemmän myös esimerkiksi vastaanottokeskuksissa, koska Suomen lainsäädäntöä heikosti tuntevat ihmiset ovat vaarassa joutua myös Suomessa ihmiskaupan uhreiksi.

Laittoman maahantulon järjestäminen tulee oikeusaputoimistoissa esille jatkuvasti kansainvälistä suojelua hakeneiden kertomusten kautta. Laittoman maahantulon järjestämiseen syyllistyneet henkilöt eivät useinkaan edes tule Suomen valtion rajojen sisäpuolelle, joten rikollisuuden kitkeminen vaatii laajamittaista kansainvälistä viranomaisyhteistyötä.

3.3. Väkivaltaisten ääriliikkeiden ja terrorismin uhka hallitaan

Yhteiskunnan kasvanut vastakkainasettelu eri väestöryhmien välillä näkyy oikeusaputoimistossa. Ulkomaalaistaustaiset henkilöt kertovat, miten heitä yhä enenevässä määrin nimitellään rasistisesti, heitä uhkaillaan ja kohdellaan jopa väkivaltaisesti pelkän etnisen taustansa takia. Rasistiselle toiminnalle koetaan olevan myös yhteiskunnan hyväksyntä, mikä on omiaan heikentämään ulkomaalaistaustaisten ihmisten luottamusta niin yhteiskuntaa kuin viranomaisia kohtaan.

Epäluottamus viranomaisten toimintaa kohtaan aiheuttaa sen, etteivät rasistiset teot edes tule viranomaisten tietoisuuteen. Yhteiskunnan maahanmuuttovastainen asennoituminen ja jopa äärioikeistohenkinen toiminta vaikeuttavat negatiivisesti ulkomaalaistaustaisten henkilöiden ja maahanmuuttajien kotoutumista, kulttuurimme tuntemusta, hankaloittavat työnsaantia ja ovat siten omiaan hajottamaan ja heikentämään yhteiskuntaamme. Rasismin torjuntaan ja yhteiskuntamme yhtenäisyyden varmistamiseen tuleekin kiinnittää erityistä huomiota, mikäli haluamme välttää segregaatiota ja mm. sen mukanaan tuomaa jengiytymistä.

3.4. Torjutaan laitonta maahantuloa tehokkaasti ja varaudutaan laajamittaiseen maahantuloon sekä hybridivaikuttamiseen rajoilla

Oikeuspalveluvirasto on oikeusavustajia kouluttamalla pyrkinyt valmistautumaan mahdolliseen laajamittaiseen maahantuloon. Vaikka itäinen rajamme on viime aikoina ollut suljettuna, on oikeusaputoimistoissa kehitetty päivystysjärjestelmää siten, että laajamittaisen maahantulon tilanteissa juttuja pystyttäisiin hoitamaan ympäri Suomen myös etäyhteyksiä käyttäen. Oikeusaputoimistoissa siis on osaamista, mutta laajamittaisen maahantulon tilanteessa on turvattava oikeusaputoimistoihin riittävät resurssit, jotta pystymme osaltamme mahdollistamaan oikeudenmukaisen ja nopean turvapaikkaprosessin läpiviemisen ilman että jonotusajat ns. normaalien oikeusaputoimistossa käsiteltävien juttujen osalta kasvavat kohtuuttomasti.

3.5. Suomalaista luottamus yhteiskuntaa suojataan vihamieliseltä informaatiovaikuttamiselta

Ei lausuttavaa

3.6. Vieraiden valtioiden vakoilutoiminnan uhkat torjutaan tehokkaasti

Ei lausuttavaa.

3.7. Suomi suojaa kriittistä infrastruktuuriaan

Ei lausuttavaa.

3.8. Siviiliväestöä suojataan tehokkaasti laajoissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Oikeuspalveluvirasto valmistelee parhaillaan uutta varautumissuunnitelmaansa. Suunnitelmassa tullaan kiinnittämään huomiota siihen, miten oikeusaputoimistojen toiminta saadaan turvattua myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Oikeuspalveluvirasto pyrkii myös koulutuksella varmistamaan häiriö- ja poikkeustilanteissa tarvittavan osaamisen. Koulutuksesta osa tulee kuitenkin toteuttaa yhdessä eri toimijoiden kanssa (oikeudet, syyttäjät, pelastustoimi, poliisi ja puolustusvoimat), jotta mahdollisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa yhteistyö tulee sujumaan saumattomasti. Myös yhteisiä harjoituksia tarvitaan. Näistä on jo keskusteltu ja suunnittelua jatketaan.

Valtion talouden tiukkuudesta huolimatta tulee turvata riittävien resurssit mm. tietohallinnon toiminnan turvaamiseksi mahdollisissa häiriö- ja poikkeustilanteissa.

4. Johtopäätökset

Yhteiskunnan yhtenäisyys edellyttää, että yhteiskunta kykenee takamaan kouluttautumismahdollisuudet vanhempien toimeentulosta riippumatta.

Viranomaisviestinnässä tulee keskittyä yhteiskunnan yhtenäisyyden ja yksilöiden erilaisuuden hyväksymiseen, koska vain yhtenäisenä yhteiskuntana pystymme vastaamaan niin yhteiskuntamme sisältä kuin ulkoa tuleviin monimuotoisiin ja vakaviinkin haasteisiin.

Vantaalla 22.9.2025

Kankaanpää Terhi-Sisko 91271710P

Allekirjoittaja Kankaanpää Terhi-Sisko 91271710P
DN: cn=Kankaanpää Terhi-Sisko 91271710P, o=Oikeusministeriö, email=terhi.kankaanpaa@oikeus.fi
Päivämäärä: 2025.09.22 10:09:57 +03'00'

Terhi Kankaanpää
johtava julkinen oikeusavustaja
Itä-Uudenmaan oikeusaputoimisto, Oikeuspalveluvirasto